

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קי"ג

מביאה הגמרא ב' ברייתות שמבארות את ב' הפסוקים שנאמרו לגבי אשה היורשת נחלה, שלא תיטוב נחלתה למטה אחר. "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר, כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל", ו"ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה, כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל".

ברייטא ראשונה מביאה הגמרא שאומרת שמוכרחים לומר שהפסוק "ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה" מדבר על הסבת הנחלה על ידי **הבן**, שאם האם תמות אחרי בעלה, בנה ירשנה, וכיון שהוא משבט אחר מהשבט של אמו נחלתה תיטוב למטהו של הבן. כיון שאי אפשר לבאר שמדובר בפסוק על הסבת נחלה על ידי הבעל, שהרי הפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" מדבר על הסבת הנחלה על ידי הבעל, שכיון שבעל יורש את אשתו, אם האם תמות קודם לבעלה, והוא ירש אותה נמצא שנחלתה של האם שהיא משבט אחד הוסבה לבעל שהוא משבט אחר.

וברייטא נוספת מביאה הגמרא שלומדת את משמעות הפסוקים אותו דבר כמו הברייטא הקודמת, אלא שהברייטא הזו מגיעה לזה בדרך הפוכה, שאומר הברייטא שמוכרח שהפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" מדבר על הסבת הנחלה על ידי **הבעל**, מפני שכבר הפסוק "ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה" מדבר על הסבת הנחלה על ידי הבן. ולכן וודאי שהפסוק הראשון מדבר על הסבת נחלה על ידי הבעל.

ומבאר רבה בר רב שילא מדוע ב' הברייטות סוברות שהפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" מדבר דווקא על הסבת הבעל ולא הבן, כיון שנאמר בהמשך הפסוק "כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל", והלשון איש, משמע שהכוונה לבעל. אך דוחה הגמרא את דבריו שהרי גם בפסוק "ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה" נאמר בהמשך הפסוק "כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל". ואף כאן נאמרה המילה איש.

ואמר רב נחמן בר יצחק שנאמר בפסוק "ממטה למטה אחר" את הלשון "ידבקו" שמשמעותו נישואין, נאמר "ודבק באשתו", אך דוחה הגמרא שהרי אף בפסוק "ממטה אל מטה" נאמרה הלשון ידבקו.

ולכן ביאר רבא שבפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" נאמר בפסוק "ידבקו מטות", ומשמע שעל ידי הבעל המטות ידבקו אחד לשני.

ורב אשי ביאר שוודאי שהפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" לא מדבר על הסבת הנחלה על ידי הבן, כי בן אינו נחשב אחר ביחס לאמו, ולכן מוכרח שפסוק זה מדבר על הסבת הנחלה על ידי האב, ורק הפסוק שאומר סתם "ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה" מדבר אף על הסבת הבן.

אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן שאמר בשם רבי ינאי שאמר זאת בשם רבי ויש אומרים בשם רבי יהושע בן קרחה, שבעל אינו נוטל בירושת אשתו הראויה לה, אלא רק בירושה שהיא כבר החזיקה בה. וכלומר שאם אשתו מתה, ולאחר שמתה נפלה לה ירושה (כגון מאביה), הבעל אינו יורש את אשתו, אלא הירושה תלך לאחד מהקרובים האחרים של המוריש כגון בני האם, אך לא לבעלה.

ולומדים זאת מהפסוק בדברי הימים "ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד", שהיה ליאיר ערים שלא היו לשגוב אביו, ולכאורה תמוה איך היה ליאיר נחלה שלא היה לו לאביו שגוב אלא שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה ורק אחר כך מתו מורישיה, ולכן ירשה יאיר ולא שגוב, כי שגוב אינו יורש בירושה שהייתה ראויה לבא לאשתו בחייה, אלא רק מה שהיא ירשה בפועל.

ועוד רואים זאת ביהושע שנאמר בפסוק "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו אשר ניתן לו בהר אפרים" וכי מנין לפנחס נחלה שלא היה לאלעזר אביו, אלא מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ורק אחר כך מתו מורישיה, ולכן ירשה פנחס ולא אלעזר.

ומבארת הגמרא מדוע היה צריך ב' פסוקים ולא מספיק ללמוד רק משגוב ויאיר, כדי שלא נאמר שיאיר עצמו נשא אשה ומתה והוא ירש אותה ומשם הייתה לו נחלה זו, לכן הובא אף הפסוק של פנחס ואלעזר, ואי אפשר לומר כפי שהקשה לעיל אביי שאולי הנחלה נפלה לפנחס משדה חרמים, כיון שבפסוק נאמר "אשר ניתן לו", ומשמע שבית הדין דנו האם הנחלה שייכת לפנחס או לאלעזר וניתנה הנחלה לפנחס, ואם הנחלה הייתה מאשתו של פנחס וודאי שאין מה לדון שתהיה שייכת לאלעזר, אלא רק אם זו נחלה מאשתו של אלעזר שלאחר שמתה, שדנו הבית דין האם היא שייכת לפנחס או לאלעזר.

עמוד ב'

במשנה התבאר שבני אחות יורשים את אחי אמן, אך לא מורשים להם נחלה אלא לקרובי אביהם. ומביאה הגמרא תנא שאמר שדווקא בני אחות יורשים את אחי אמן, אך לא בנות האחות. וביאר רב ששת שכוונתו של התנא הייתה לומר שבני האחות קודמים לבנות האחות, ואם יש בן ובת לאחות, הבן יורש את אחי אמו ולא הבת, ורק אם אין בן הבת יורשת את אחי אמה.

ומביאה הגמרא ששנה רב שמואל בר רב יצחק ברייתא לפני רב הונא שמהמלה "ירש" שנאמרה בפסוק "לשאר הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה". לומדים הקיש בין ירושה שנייה דהיינו שאר הקרובים, לירושה ראשונה דהיינו ירושת הבן את אביו שהיא קודמת לכל הירושות. וכפי שירושת הבן לאביו הבן קודם לבת, ואם יש בן ובת הבן יורש ולא הבת, כך בשאר הירושות תמיד בן קודם לבת.

מביאה הגמרא שרבה בר חנינא שנה ברייתא לפני רב נחמן שאומרת שמהפסוק "והיה ביום הנחילו את בניו" לומדים שרק ביום אתה מפיל נחלות אבל לא בלילה. ותמה אביי וכי כל דיני ירושה שמוריש האב לבניו נאמרו רק על אדם שמת ביום ולא על אדם שמת בלילה. והרי וודאי שלא לזה כוונת התנא, אלא אולי כוונתך הייתה לומר שדיני נחלה דינם כשאר דיני ממונות שאין דיני ממונות בלילה. וכפי ששינוי בברייתא שמהפסוק שנאמר בסוף דיני ירושה בפרשת פנחס "והיתה לבני ישראל לחוקת משפט" לומדים על כל הפרשה כולה שדינה כדין.

וכפי שאמר רב יהודה ששלשה שנכנסו לבקר את החולה, וציווה להם החולה למי להנחיל את ירושתו, אם רצו כותבים את העדות כפי ששמעו מהחולה, ואם לא כתבו יכולים לעשות עצמם בית דין ולפסוק את הדין בנחלתו של החולה.

אך אם הם שניים אינם יכולים לעשות דין כיון שדיני ממונות בשלושה, אלא יכולים רק לכתוב את העדות ולא לעשות דין.

ואמר רב חסדא שכל זה דווקא אם השלושה ביקרו את החולה ביום שאז הם יכולים לדון, אבל אם באו בלילה, כיון שאין דנים בלילה, אינם יכולים לעשות דין אלא רק לכתוב. ואף למחרת אינם יכולים לדון (ואף אם לא כתבו) כי כבר דינם כעדים ואין עד נעשה דיין.

ואכן אמר רבא בר חנינא לאביי שזו הייתה כוונתו במה שאמר שרק ביום מפילים נחלות, דהיינו שרק ביום דנים בדיני נחלות.